

ARHIVA

ORGANUL SOCIETĂȚII ȘTIINȚIFICE ȘI LITERARE

DIN IAȘI

ANUL XVII

(1906)

IAȘI

TIPOGRAFIA „DACIA” ILIESCU, GROSSU & COMP.

1906

ARHIVA

Organul Societății Științifice și Literare

DIN IAȘI

Anul XVII (1906).

ȚABLA DE MATERII

	Pag.
Legea prin care Societatea Științifică și Literară din Iași, e recunoscută ca persoană morală și juridică . . .	1
Statutele Societății Științifice și Literare din Iași . . .	3
Donatorii fondului statornic al Arhivei . . .	48, 240

Literatură

<i>Valentin Bude</i> . Epigrame	32
„ „ Sonet de oțel (după Rückert)	55
<i>Tiberiu V. Crudu</i> . În zbucium (nuvelă)	62, 118
<i>M. Codreanu</i> . Cătră poezi (versuri)	172
<i>Riria</i> . Patru decenii (versuri)	203
<i>A. D. Xenopol</i> . O suire pe Ceahlău	241
„ „ „ Teiul din Schönau	310
<i>Rudolf Suțu</i> . Eminescu la Mănăstirea Neamțu	257
<i>Riria</i> . Lui Alecsandri (versuri)	373
<i>Elena Văcărescu</i> . Luminatelor amintiri a lui V. Alecsandri (vers.)	375
<i>G. Bucurescu</i> . Cătră umbra lui Alecsandri (versuri)	400
<i>Leon Cerchez</i> . În memoria lui V. Alecsandri (versuri)	401
<i>Calon Theodorian</i> . Pantahuza (nuvelă)	402, 465, 512
<i>Riria</i> . La Mormint, Dijma (poezii)	441, 445
<i>Eugeniu Ghica-Budești</i> . Teiul din Bodenlaube	520
<i>Riria</i> . Toamna (natura—omul) versuri	525
„ „ Gindiri (versuri)	526
<i>Clement Băcău</i> . Chipuri din lumea mică—Alecsandru Ti- motei	553

Din literatura populară

<i>N. Mateescu-Movilă</i> . Cine face bine, bine găsește (poveste)	84
--	----

Istorie și critica literară

<i>Eugeniu Carculechi</i> . Despre două scrieri necunoscute ale lui Ion Ghica	39
<i>Ilie Bărbulescu</i> . Asupra poporanizmului istoric de la «Sămănătorul»	68
<i>Eugeniu Carculechi</i> . O comedie a lui Ion Ghica	127
<i>M. Stăncescu</i> . Ioan Heliade Rădulescu (studiu)	183
<i>A. D. Xenopol</i> . Dante Alighieri—Divina Comedie. Infernul traducere de d-l N. Gane	214
<i>Caion</i> . Domnul Guglielmo Ferrero	228
« Teoriile politice din scrierile lui Paul Bourget	338
<i>I. Slavici</i> . Cum să scrie românește	249
<i>Radu Manoliu</i> . Locul unde s-a născut Eminescu	315
<i>Gr. L. Trancu</i> . Gura ma'alalei	320
<i>A.</i> Texte vechi	357
<i>A. D. Xenopol</i> . Cuvîntare la dezvălire a statuei Alexandrii	376
<i>A. G. Mavrocordat</i> . Dante (studiu)	421
« « « Dante și Infernul, traducere de d-l N. Gane	486
<i>A. D. Xenopol</i> . Expoziția și ideea unității naționale	477
<i>Dr. Zosin</i> . Teatru ieșan	522
<i>A. D. Xenopol</i> . Congresul pentru proprietatea literară și artistică	528
<i>A. D. Xenopol</i> . A. D. Xenopol și G. Kernbach	567

Istorie

<i>Dr. Tih. R. Giorgevič</i> . Rominii din Serbia	19, 112, 167
<i>Ilie Bărbulescu</i> . Sirbii față de Romini	28
« « Mihnea Vodă și catolicismul	178
<i>T. T. Burada</i> . Inceputul teatrului în Moldova. 33, 55, 106, 145, 205, 260, 295, 415, 471, 517	
« « « Priveliști și datini populare în Moldova (Irozi)	81, 123, 173, 226, 332
<i>A. D. Xenopol</i> . Cel 40 de ani de domnie a M. S. Regelui Carol I.	193
<i>Emilian Micu preot</i> . Calendarul lui Samoil Clain 1806	252
<i>A. D. Xenopol</i> . Limba românească	289
<i>Ilie Ghibănescu</i> . Din filozofia istoriei	334
<i>A. D. Xenopol</i> . Patriotismul	344
<i>T. T. Burada</i> . Un afiș teatral din 1820	498
<i>Dr. A. Șunda</i> . Datini la Aromini	521
<i>T. T. Burada</i> . O călătorie la Rominii din Gubernia Kamenitz-Podolsk, Rusia	532
<i>Dr. Zosin</i> . Ochire asupra calendarelor și un proiect de calendar	548

Știință

<i>Dr. Valeriu Roșculeț</i> . Cercetări și propuneri asupra alimentării satului Românești cu apă bună	12, 49
---	--------

	Pag.
<i>Dr. Leon Cosmovici. Secela și combaterea ei</i>	97
<i>Romulus Sevastos. Asupra zonei de gres carpatic din județul Suceava și Neamț de la Borea la Hangn</i>	154
<i>Romulus Sevastos. O nouă teorie asupra formării teraselor.</i>	455
« « Prundul vechi și pleistocenul din Moldova	558

Biografii

<i>D. A. Petrovanu. V. Alecsandri, biografie, studiu.</i>	382, 446,	501
<i>A. D. Atanasiu. Const. V. Hégel (scurtă schiță biografică)</i>		416

Filologie

<i>G. Pascu. Studii filologice—Elemente dace (Mehadia, Mehedinți)</i>	90,	134
« « Elemente latine în limba română. (Apirita, apriat. Balegă. Riet. Bulboană. Bolborosesc. Cîmăfaie. Cîneștră. Ciț, Cotoiu, Cătuș. Coline, Colină, Dupurluesc. Foțu, infolat, foltea, popă, poip, pluip. Fumariu. Găoază. Impletesc, impleticesc. Infepteș. Inverșuneș. Măroi. Melyină. Mindru. Murnu. Ntricu. Porcină, purtină. Pulă. Razâm. Rosură. Srupos. Smicea. Spicoșat. St. Sugelet. Șuer. Tont. Tiniu, țip, ciripesc. Vită. Zgindăresc. Zgiltiu)		268
« « Elemente grecești în limbi romanice (Apuc. Bot, muță, sumuță. Cărabuș. Ciucțur. Ciupesc, cioplesc, ciupelesc. Dezbar. Dupac, zdup, zdupunesc. Gîorge. Gurledz, garliță. Mătahăesc, mătainic, metebău. Mozolesc. Mușc. Ofț, oftez, of, uf. Patună, patte. Pișc, piquer, picoter, pizicare. Stup, șlib, știubeiu. Ștefan, Tertre.		352

Dări de samă

<i>R. S. Noua teorie asupra constituției materiei de dr. E. Severin.</i>	94
<i>Ilie Bărbulescu. Despre publicațiile d-lor: I. Găvănescu, Simion C. Mindrescu, dr. I. Gherghel, prof. Gr. Crețu, Per. Papahagi</i>	137
<i>Dr. P. Zosin. Fonetica limbii romine, așezată pe baze fiziologice de Gab. Gr. Băleanu</i>	190
<i>B. V. Octavian Goga (poezii)</i>	233
« « Poemele visului de Karr	278
<i>A. D. Xenopol. Din traista cu vorbe de Gh. Ghibănescu.</i>	276
« « « Viața Românească, (I—3) în cea ce privește limba în care e scrisă	283
<i>B. V. În luptă, roman, de Elena Bacaloglu</i>	360
<i>A. D. Xenopol. Ispisoace și zapise; Surete și Izvoade, documente slavo-romine de Gh. Ghibănescu, Iași, 1906.</i>	363
<i>B. V. Prima durere (nuvele) de Caton Theodorian</i>	366
<i>A. Eugenia Ianculescu de Reus. Menirea femeii și rolul ei în viitor</i>	417

VIII

	Pag.
<i>B. V. Florian I. Becescu, Spre ziuă</i>	418
« « <i>Arta și literatura din punct de vedere juridic de Hamangiu</i>	475
<i>A. D. X. Monografia comunei Mereni de Sus înlocuită de Ioan P. Voinea învățător, M. Stoian primar și C. Dimitrescu secretar</i>	475
<i>Valeriu Hulubeș. L'évolution agricole en Allemagne de Paul Roux</i>	524

Cronici-Notiți

<i>Ilie Bărbulescu. Cronica: despre revistele Viața Nouă, Sămănătorul, Viața Literară, Natura</i>	44
<i>A. Congresul de sociologie. Alte congrese la care participă romini. Actele congresului de psihologie din Roma. D-l dr. Marinescu asupra pelagrei. Militarizarea școalelor. Scrisoarea d-lui Ernest Leroux către d-l Xenopol. Subscrieri pentru statuta Domnitorului Cuza. O frumoasă poezie de d-l Mircea Demetriad</i>	303
<i>A. Ordinul de zi dat de d-l Gr. Cerchez, directorul general al poștelor. Traducerea cîntului Magaliei din Mireis de poetul Bonifaciu Hétrat</i>	370
<i>A. D. Xenopol. D-l Densușanu și observațiile sale</i>	371
<i>A. Un volum Cînturi nouă de Riria. D-l Xenopol in Deutsche Litteraturzeitung și în Revue de L'Enseignement supérieur</i>	371
<i>A. Neologismele «Vieții Rominești»</i>	419
« <i>Revista idealistă de M. Holban</i>	475
« <i>Din neologismele Vieții Rominești</i>	476
<i>R. S. Tunelul submarin între Franța și Anglia</i>	523
<i>A. D. X. Jubileul Eduard Caudella</i>	524

Documente

Un document comunicat de Romulus Scriban	287
--	-----

Ilustrațiuni

<i>C. D. Stahi. Dejunul (în pinacoteca din Iași) gravură pe aramă (după tabloul Francisc Mieris bătrînul</i>	25
» » » <i>Majestatea Sa Regina cu principesa Maria, gravură pe aramă (în pinacoteca din Iași)</i>	72
<i>Teodor Aman. Regimul vechiu (în pinacoteca din Iași)</i>	73
<i>C. D. Stahi. Philip de Champagne, gravură după G. Edelinck</i>	168
<i>Vornicul Alecsandri cu fiii lui Vasile și Iancu</i>	383
<i>Diferite 8 portrete ale lui V. Alecsandri 385, 387, 389, 391,</i>	394
<i>Medalia comemorativă a lui V. Alecsandri, bătută de societatea Științică și Literară din Iași</i>	396
<i>Statua poetului V. Alecsandri, așezată în fața Teatrului Național din Iași</i>	399

Hărți

Harta Guberniei Kamenitz-Podolsk între pag.	546 și 547
---	------------

Romîniî din Sîrbia

evista sirbească din Belgrad: *Srpski Književni Glasnik*, în numărul I de la 1 Ianuarie 1906, începe să publice asupra Romînilor din regatul Sîrbiei un studiu cu titlul: *Printre Romîniî noştri* (Kroz naše Rumune). Această dizertaţie datorită d-lui Dr. Ilii. R. Gorgevici e rezultatul nu numai al cercetărilor prin biblioteci ale autorului, ci tot deodată şi al unei călătorii a sa printre acel Romîniî din Sîrbia. În introducerea, care precede cercetarea sa, ne spune d. Gorgevici (pare-se, un magistrat din Belgrad) că acest studiu e mai mult o schiţă din altul mai mare; dar că pe aceasta din urmă îl va da la lumină numai după ce, călătorind în România, va învăţa bine limba noastră, aşa că cu ajutorul ei să-şi poată da socoteală de Romîniî din Sîrbia din toate punctele de vedere.

Fiind-că studiul e, chiar şi supt această formă, destul de însemnat pentru noi, socotim că facem serviciu culturei romîne, traducindu-l în limba noastră pentru *Arhiva*; căci merită cu atît mai mult a fi tradus şi împărtăşit publicului nostru, cu cît nimeni pînă-acum n-a adunat datele statistice oficiale pe care ni le dă el. Prof. Dr. Gustav Weigand în broşura sa: *Die Rumänischen Dialekte der Kleinen Walachei, Serbiens und Bulgariens*, Leipzig 1900, pe care o publică în urma unei călătorii ce o făcu la Romîniî din Sîrbia, chiar spune (la p. 16) că: „Eine serbische Statistik, die auch die Nationalität angiebt konnte ich nicht auftreiben“, „n-am putut să-mi procur o statistică sirbească, care să arăte şi naţionalitatea“... Declaraţie care, în urma studiului acestuia al d-lui Gorgevici, ne dă o nouă dovadă cît de superficiale şi uşurele ¹⁾ sînt lucrările d-lui Weigand. Şi-apoi, noi îl traducem aici cu atît mai bucuros cu cît, poate, el va sluji drept îndemn, ca ministerul nostru de instrucţie său o altă instituţie culturală să dea unui învăţat şi cunoscător al limbei sirbe *Romîn* putinţa de a studia *din punctul de vedere românesc* pe acei fraţi din Sîrbia cari numără peste 100.000 de suflete.

Ilie Bărbulescu

*

În regatul Sîrbiei Romîniî trăesc pe spaţiul: aproape dela podişul Rînie pînă la Dunăre şi dela Morava Mare pînă la Timoc, tocmai în patru cercuri ale Sîrbiei de nord-est: cercul *Timocului* (în două districte: Zafeciar şi Bolievat), cercul *Moravei* (în trei districte: Paracin, Despotovaţ şi Resava), cercul *Pojarevaţului* şi *Craînei*. Romîniî cari, după datele statistice oficiale ale noastre

1) Alt soi de superficialitate a lucrărilor d-lui Weigand a se vedea în cartea mea: *Romîniî faţă de Sîrbi şi Bulgari* p. 52.

se găsesc în celelalte cercuri, sînt sau locuitori nestatornici, sau muncitori, sau de felul acestora. Nu se află Romîni, cari să trăiască în grupe în celelalte cercuri ale Sirbiei.

Cei mai mulți Romîni se află în Serbia spre Dunăre și Timoc, și cu cît mergi spre miazăzi și apus, cu atît ei sînt mai puțini. Cele de pe urmă sate ale lor sînt la miazăzi în cercul Timocului: în districtul Zafeciar, anume satele Bor, Brestovaț, Prlita, Nicolicevo, Grliian, Šlivar, Bucie, Topla, Criveli, Ljubnița, Gamzigrad, Metovnița, Oštrelj și Slatina; și în districtul Boliēvaț, satele: Balaconie, Savinaț, Bacevița, Dobro Polje, Zlot, Lucovo, Mali Izvor, Osnici, Bogovina, Podgoraț și Šarbanovaț. La apus, cele de pe urmă sate rominești sînt în cercul *Moravei* în districtul Paracin: satele Bigrenița, Batinat, Vlașca și Supsca; în districtul Despotovaț: satele Isacovo, Beliaica, Jidilje, Iezero și Resavița; în districtul Resava: satele Bobolja, Vitejevo, Subotița, Iasenovo, Troponje și Gladna. Mai departe la apus, satele de graniță rominești sînt în cercul *Pojarevaț*, în districtul *Moravei*: satele Bošnjac, Kocetin, Vlașchi do (=valea Rominească), Vrbnița, Miriēvo, Orliēvo, Svilarevo, Ticevaț și Porodin; în districtul Pojarevaț: satele Brejane, Petca, Poljana, Šlivovaț, Velico Selo, Trniane și Zabrega.

După cunoștința mea, mai înainte erau Romîni chiar și în cîteva sate dincolo de Morava Mare; dar treptat ei s-au sirbizat cu desăvîrșire, așa încît astăzi nu mai există. După statistica din 1859 a populației din Serbia, erau Romîni încă și în cercul Smederevo, în regiunea dintre gurile Moravei și ale Iezavei, cu deosebire în satul Culice, în total 264 de suflete¹⁾; dar acum acești Romiui sînt sirbizați.

Pe tot spațiul Sirbiei nordestice unde locuiesc Romîni, ei nu trăesc singuri, ci satele lor sînt amestecate în multe locuri cu sate sirbești, și, față de satele în cari trăesc Sirbi curați, formează minoritate. Pe întreg spațiul unde se află locuitori Romîni în Serbia sînt cam la 425 localități, dar din ele numai în 165 sînt Romîni în număr mai însemnat,—cea ce după cercuri se prezintă astfel:

1) *Državopis Srbije*, I, 91—92.

În cercul Timoc (în două distr.) sînt 49 sate sirb. și 26 sate rom.

"	"	Morava (în trei distr.)	"	95	"	"	"	14	"	"
"	"	Pojarevaț	"	193	"	"	"	69	"	"
"	"	Craîna	"	85	"	"	"	56	"	"

In total 422 " " " 165 " "

Dar trebuie să se știe, că în multe sate românești sînt și Sirbi, cari adese-ori în unele sate formează majoritatea populației.

Facerea statisticeî populației cu ajutorul recensemîntului s-a început în Serbia încă în Iunie 1834. Atunci, potrivit cu mijloacele acelei vremi, s-a făcut un destul de precis recensemînt al populației și averii imobiliare a Sirbiei, mai ales cuprînd la două nevoi cele mai de seamă: la dări și oaste. Toate celelalte date s-au lăsat la o parte. Din aceste motive, nici Românii n'au fost despărțiți ca locuitori deosebiți, ci au fost numărați la un loc cu Sirbii. Din aceleași motive, tot astfel e numărată populația Sirbiei și în multe recensemînte de mai tirziu; și de aceia n'găsim pe Romîni deosebiți nici în datele recensemîntului de la anul 1841 și 1843, și pentru acel timp nu putem spune nimic despre numărul lor. În recensemîntul de la 1846, erau în cele patru cercuri pomenite, *în locurile în cari trăesc Românii*:

În cercul Tîrnoreca . 19545 Romîni și 18719 Sirbi.

" " Cîuprița . 7348 " " 35563 "

" " Pojarevaț 36696 " " 62999 "

" " Craîna 33626 " " 18272 "

In total . 97215 " " 135553 Sirbi¹⁾.

În numărul Sirbilor aci nu sunt socotiți acei Sirbi cari trăesc în satele sirbești din cercurile pomenite.

Din datele tipărite ale recensemîntului din 1850 de asemenea nu se poate determina numărul Romînilor din Serbia. Însă, precum ne încredințează secția economico-statistică a Ministerului de Finance «prin recensemîntul din anul 1850 sînt reprezentate și acele localități în cari Românii trăesc neamestecați sau amestecați cu Sirbii, și aceasta astfel că apoximativ — cu o greșală cel mai mult de 5% — se poate arăta cîți Romîni trăesc în cutare regiune din Serbia²⁾,

1) V. Iakšič: *O plemennom sostavě naselenija v Knjaževstvě Serbskom*. S.-Peterburg 1873, pag. 20—21.

2) *Državopis Srbije, I, 91.*

iar în acest chip se află că în 1850 erau în Serbia cam 104,343 Romîni față de 828,999 Sirbi.

Din datele publicate ale recensemîntului din anul 1854 de asemenea se poate vedea numărul Romînilor.

După datele recensemîntului din 1859 erau în Serbia, în cele patru cercuri în cari trăesc Romîni :

In cercul Trnoreca .	24232 Romîni și	22658 Sirbi
„ „ Ciupriia .	8064 „ „	41852 „
„ „ Pojarevaț .	47690 „ „	74969 „
„ „ Craîna .	42607 „ „	20304 „
In total .	122,595 „ „	159,783 „

Din datele recensemîntului populației Sirbiei din anul 1863 nu se vede numărul populației romîne.

Prin recensemîntul populației Sirbiei din Octombrie 1866 se află în Serbia :

In Belgrad . . .	33 Romîni și	24612 Sirbi
„ Topcider . . .	— „ „	156 „
„ Cercul Alexinaț	— „ „	48136 „
„ „ Belgrad	— „ „	63880 „
„ „ Valievo	— „ „	83483 „
„ „ Cnîajevaț	— „ „	55079 „
„ „ Craguievaț	6 „ „	98141 „
„ „ Craîna	42852 „ „	70293 „
„ „ Crușevaț	— „ „	67439 „
„ „ Podrina	— „ „	48827 „
„ „ Pojarevaț	48507 „ „	140601 „
„ „ Rudnic	1 „ „	47467 „
„ „ Smederevo	30 „ „	60077 „
„ „ Ujița	— „ „	104377 „
„ „ Trnoreca	26056 „ „	53284 „
„ „ Cîacîan	— „ „	58037 „
„ „ Șabaț	— „ „	73619 „
„ „ Ciupriia	9840 „ „	55884 „
„ „ Iagodina	1 „ „	62184 „
In total	127,326 „ „	1,215,576 Sirbi 1).

Din datele recensemîntului din anul 1874 nu se poate vedea numărul Romînilor.

După datele recensământului din a. 1884 eră în Sîrbia :

CERCURILE și LOCALITĂȚILE	R O M Î N I						S I R B I					
	In orase			In sate			In orase			In sate		
	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total
	In total						In total					
Alexinaț	—	—	—	—	—	—	3940	3562	7502	30974	29006	59977
Belgrad	—	—	—	—	—	—	1661	1431	3092	42228	40377	82605
Valievo	—	—	—	—	—	—	4445	3184	7629	45390	44406	89796
Vranja	2	2	4	—	—	4	4480	4267	8747	29283	27834	57123
Iagodina	1	1	2	—	—	2	3368	3143	6511	31631	30575	62206
Gujačevăț	1	2	3	—	—	3	1798	1604	3402	29818	28581	58399
Cragnjevac	—	4	4	2	—	2	8400	6617	15017	52321	51485	103806
Craina	1607	1423	3030	24790	24199	48989	3983	3542	7545	11483	11221	22704
Crusevac	2	1	3	—	—	—	3719	3071	6790	37775	37072	74847
Nis	3	4	7	5	—	5	13765	12727	26492	53426	54036	107462
Piot	1	—	1	—	—	—	4704	4486	9190	34391	32961	67355
Podrima	—	—	—	—	—	—	1807	1562	3369	28935	28846	57781
Pojarevac	750	615	1365	28787	27416	56203	9401	8146	17547	5228	50967	103255
Rudinic	1	1	2	—	—	—	769	5	1293	28898	28680	57588
Smederevo	29	20	49	—	—	—	4476	3523	7999	40523	39742	80265
Toplica	—	—	—	—	—	—	2339	2130	4469	34364	32961	67355
Guștina	68	28	96	5368	5157	10525	7619	6853	14472	52107	51231	103338
Ujina	—	—	—	—	—	—	5198	4611	9809	59028	59332	118361
Trnoveca	281	263	544	14725	14082	28807	29351	29351	58702	13147	12542	25689
Čacian	3	—	3	—	—	—	3491	2558	6049	30394	36815	77209
Subaț	—	—	—	—	—	—	5211	4332	9543	40232	39422	79654
Belgrad (orașul)	43	40	83	83677	70854	154531	15890	27891	75394	732730	1457672	2290392
In total	2792	2404	6196	83677	70854	154531	15890	27891	75394	732730	1457672	2290392

1) Drzuopsis Srbije, VI, 259, 263 și 267.

După recensământul din 31 Decembrie 1890 erau în Serbia :

CERCURILE și LOCALITĂȚILE	R O M â N I				S î R B I									
	In orașe		In sate		In orașe		In sate							
	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei						
									in total	in total	in total			
Valievo	2	—	2	46	27	73	75	5532	3606	9138	51027	49907	100934	110072
Vrânja	1	1	2	9	1	10	12	11297	10366	21493	63023	59599	122622	144115
Craioveaț	14	8	22	8	2	10	32	41258	8476	19734	59871	59456	119327	139061
Craia	1700	1592	3292	24955	24634	49629	52191	4443	3870	8313	14031	13579	27610	35923
Craiovaț	16	1	17	72	55	127	144	8109	6248	14357	66926	65384	132308	140664
Morava	109	55	164	4182	4127	8309	8473	12733	10871	23604	63411	61875	125286	148890
Piot	—	—	1	—	1	1	2	7511	6829	14340	53019	51401	104420	118823
Podrina	23	5	28	4	2	6	34	7562	6172	13734	78862	77844	156706	170440
Podunav	71	58	129	346	278	624	753	6697	5132	11829	94916	92437	187373	199202
Pojarevaț	905	712	1617	25501	24697	50198	51815	11377	9372	20949	63358	62259	125617	145666
Rudnic	—	1	1	—	1	1	2	6028	3855	9683	70748	70168	140916	150599
Timoc	—	—	—	—	2	2	2	4021	2891	6912	42130	41489	83619	90539
Toplița	1	—	1	2	2	4	5	3218	2703	5921	58530	54702	113232	119153
Ujița	—	—	—	—	—	—	—	5837	4373	10241	62875	64090	126965	137179
Thoreca	174	133	307	14523	14214	28787	29044	3610	2732	6342	16160	16064	32224	38566
Belgrad	134	61	195	—	—	—	195	26413	16823	43236	—	—	—	43236
Niș	177	8	185	—	—	—	185	9884	7039	16923	—	—	—	16923
In total	3327	2626	5453	69688	68043	137731	143684	145561	111225	256786	858887	840271	1699158	1955944

1) Statistika Kraljevine Srbije, c. I, partea V, pag. 114 - 115.

„Dejunul“ (în Pinacoteca din Iași) — Dedicat M. S. Regelui României Carol Ier —
Gravură pe aramă de Constantin D. Stahl ¹⁾ (după tabloul lui Francisc Mieris bătrânul

1) Din lipsă de spațiu, despre activitatea autorului vom da notiți în Nr. viitor. A.

După recensământul din 31 Decembrie 1895 erau :

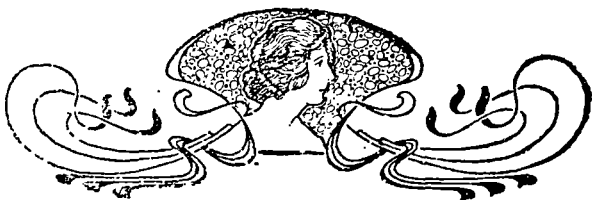
CEROURILE și LOCALITĂȚILE	R O M Î N I						S Î R B I					
	In orașe			In sate			In orașe			In sate		
	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total
Valievo	9	4	13	17	9	26	6059	4213	10272	54286	53199	107485
Vranja	—	1	1	25	19	44	41324	10679	22003	68760	65375	134135
Crăgulevaț	82	16	98	3	—	3	11760	8779	20539	62356	62123	124479
Craina	1225	1159	2384	26246	25934	52180	4885	4310	9195	13817	13645	27463
Crășevaț	8	1	9	127	144	271	7990	6365	14355	71992	70735	142727
Morava	117	47	164	4596	4523	9119	13737	11971	25708	69131	66978	136109
Piroț	6	11	17	—	4	4	7869	6884	14753	55515	53929	109444
Podrina	4	4	8	118	105	223	231	8408	14881	83957	82795	166752
Podunav	109	99	208	214	118	332	7396	5645	13041	102590	100187	202786
Pojarevaț	1444	1034	2478	28829	28004	56833	13054	10917	23971	64551	63345	127896
Rudnic	1	4	5	10	5	15	6019	3816	9855	75212	74284	149496
Timoc	—	1	1	45	62	107	4068	2996	7061	44919	44087	89006
Toplița	3	1	4	1	1	2	3750	2889	6639	64295	60264	124559
Ujila	1	2	3	—	—	3	5537	4500	10037	67152	67886	135018
Trnoveca	222	189	411	17257	16996	34253	29317	18664	47981	15156	15041	30197
Belgrad	168	119	287	—	—	—	29317	18664	47981	—	—	—
Nis	111	15	126	—	—	—	10764	7491	18255	—	—	—
In total	3243	2707	5950	77606	75954	153560	156368	119562	275930	191809	803853	1807552
												2083482

După recensământul din 31 Decembrie 1901 erau :

CERCURILE și LOCALITĂȚILE	R O M Â N I						S Î R B I							
	In orașe			In sate			In orașe			In sate				
	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total		
Belgrad	36	25	61	136	130	266	327	2200	1718	3918	59690	57479	117169	121067
V. lievo	13	—	13	47	46	93	106	7309	4560	11869	58844	57517	116361	128300
Vranja	5	18	23	2	—	2	25	14370	13293	27663	90605	87152	177757	205420
Cruguleva	60	30	90	9	1	10	100	16470	12366	28836	64062	64176	128238	157012
Craina	1063	1026	2089	21640	21088	42728	54647	5723	4520	10243	20312	20013	40325	50568
Crusva	13	4	17	4	6	10	27	6049	4074	10123	63077	62602	125679	135802
Morava	74	24	98	4358	4317	8675	8773	14033	12153	26186	67251	65604	133855	159041
Niș	36	7	43	—	3	3	46	17727	11175	28902	71281	68412	139693	168595
Prova	14	4	18	—	3	3	21	6454	5167	11621	42308	4076	83073	94694
Podrină	5	1	6	295	308	603	600	8753	6808	15561	90914	90003	180944	196505
Pojarevaț	630	621	1251	20174	19972	40146	41457	17019	13262	30281	76839	75803	152642	182923
Rudine	5	4	9	4	—	4	13	7450	4692	12142	91241	90850	182091	194223
Smederevo	18	36	54	93	58	151	205	6885	5420	12305	53639	53695	107234	119539
Timoc	210	138	348	12386	10047	22433	24781	8943	5302	14245	47178	47057	94235	108480
Toplica	2	—	2	—	—	—	2	3621	3082	6703	42416	39623	82039	88742
Ujica	3	—	3	—	—	—	3	6545	4241	10786	60012	60518	120530	131316
Belgrad	183	104	287	—	—	—	287	74352	21942	96294	—	—	—	56294
In total	2430	2012	4442	59148	58809	117957	122429	183911	133775	317686	999596	981269	1980865	2298551

(Urmează)

Dr. Tih. R. Gjorgjević

Românii din Sîrbia¹⁾

o! Românii din regatul Sîrbiei vorbesc în dialectele limbii române. În ce raport stau aceste dialecte între sine și față de limba literară din regatul României, nu pot acum să spun nimic mai de aproape. Studiarea dialectelor cu care vorbesc Românii din Sîrbia ar fi de o însemnătate deosebită, căci, prin cunoașterea și compararea lor cu dialectele limbii române din afară de Sîrbia, am determina proveniența Românilor noștri.

Pe cât am putut observa eu, limba Românilor noștri Ungureni, printre care am trecut, se abate dela limba literară românească cu deosebire la pronunțarea unor consonante dinaintea vocalelor palatale. Aceste consonante sînt s, d, l, n, t. În limba literară română s-ar zice: rece, unde, limba, mine, du-te; dar Românii noștri Ungureni pronunță: reșe, unge, l'imba, miñe, duce. Mai sînt și alte deosebiri, însă, din pricină că am stat puțin între Români, nu pot să dau socoteală precisă despre ele.

Afară de limba română, o parte însemnată de Români știe și sîrbește. După recensămîntul dela 31 Dec. 1900, pe lângă limba română știa încă și sîrbește 32,556 Români, care au fost împărțiți astfel:

1) Vezi No. 1 al *Arhivei* din a. 1906.

CERCURILE și LOCALITAȚILE	In orașe			In sate			In genere		
	barbați	femei	in total	barbați	femei	in total	barbați	femei	In total
Belgrad	12	13	24	128	129	257	140	141	281
Valievo	12	—	12	20	18	38	32	18	50
Vranja	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Cragujevaț	1	2	3	4	—	4	5	2	7
Craina	305	195	500	7111	3417	10528	7410	3612	11025
Crușevaț	2	—	2	—	—	—	2	—	2
Morava	44	10	54	1240	309	1549	1284	319	1603
Niș	4	—	4	—	1	1	4	1	5
Piro	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Podrina	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Pojarevaț	48	45	93	8436	5963	14399	8484	6008	14492
Rudnic	1	—	1	1	—	1	2	—	2
Smederevo	4	2	6	52	8	80	56	30	86
Timoc	17	6	23	3948	847	4795	3965	853	4818
Toplița	2	—	2	—	—	—	2	—	2
Ujița	1	—	1	—	—	—	1	—	1
Belgrad (orașul)	136	41	177	—	—	—	136	41	177
In total	591	313	904	20940	10712	31652	21531	11052	32583

Toți Rominii din Sirbia sînt pravoslavnici.

Acum nu pot rosti o judecată precisă și metodică despre însușirile sufletești și fizice ale Romînilor noștri. N-ași zice că sînt grozav de deștepți și îndemînați. Tot așa nu sînt nici vileji nici mindri, dar sînt șireți și rătăcioși. Sînt retrași și ăstul de lacom de lucrul altuia. Nimic mai înalt și mai nobil nu se poate afla la ei în măsură mare.

Nu sînt foarte chipeși, dar sînt robuști și dezvoltăți—cu deosebire femeile. Între datele statistice ale recensămîntului dela 31 Decembrie 1895 și 1900 găsim încă și aceste date cari se rapoartă la însușirile trupesti ale Romînilor noștri. (A se vedea pag. 114).

Raporturile sexuale la Romini se văd limpede din datele statistice cari se referă la numărul populației rominești.

Toți Rominii din regatul Sirbiei se împart în două grupe, în *Țărani* și *Ungureni*. Țărani se numesc acei Romini cari au venit din Rominia (Țara rominească); ei trăesc mai ales în cercul Craiei. Ungurani sau Unguriani sînt acei Romini cari au venit din Ungaria; ei trăesc în toate celelalte ținuturi ale Sirbiei unde e populație rominească. Eu nu știu dacă sînt locuri în cari trăesc amestecați Țărani și Ungureni.

Tot dintre Ungurenii fac parte și *Bufaniți*. Aceștia sînt Romîni cari, din Ungaria din localitatea Ut-Moldova, vin în Maïdanpec încă de cînd s-a început aci exploatare de mine. Specialitatea lor e rudăria (exploatare de mine), din care pricină ei se numesc *ocnari* (rudari), și cărbunăria, din care pricină se numesc *cărbunari*. Pînă mai acum ei aū fost în Maïdanpec singurii meșteri, *carbonari*, la facerea cărbunilor din lemne.

Intre Țărani și Ungurenii e destul de mare deosebire. Cea mai mare deosebire e, precum ei însiși confirmă, în vorbire, și apoi în port și obiceiuri. «Țărani» se socotesc pe sine de Romîni mai curați și mai adevărați, ceea ce nici Ungurenii nu le tăgăduesc. Intreagă călătoria mea am făcut-o printre Ungurenii, de aceea, toate notele ce dau din ea se referă la dinșii, iar despre Țărani n-am acum nici un fel de date mai sigure.

Despre proveniența, imigrarea și trecutul Romînilor noștri puțin știu. Chiar chestia despre originea Romînilor în genere e lucru foarte incurcat, în care cercetătorii sînt foarte puțin de acord. Despre Romîni noștri se știe încă și mai puțin. Despre ei nu s-a scris aproape nimic. Nici în literatura romină¹⁾ despre dinșii nu se află nimic.

Eū nu știu dacă în aceste ținuturi a fost în vremea veche mai mulți Romîni medievali decît în celelalte ținuturi ale Sirbiei de altă-dată. B. Carici²⁾ spune următoarele despre Romîni noștri: «Greū e de admis că între acești Romîni se află urmașii ai acelor vechi locuitori, pe cari i-aū găsit Sirbii cînd aū imigrat aci. Numele localităților, al apelor, dealurilor și al platurilor în întreg acest ținut, cu foarte puține excepții, sînt toate sirbești. Multe din aceste localități, după numele lor și după tradițiile cari trăesc în jurul lor, sînt în legătură cu istoria curat sirbească. A trebuit, așa dar, să se scurgă mai multă vreme, în care Sirbii aū fost exclusivii locuitori și ai acestui ținut, pe cîtă vreme ei i-aū dat în totul pecetea așa de lămurită și neștersă sirbească. Și într-adevăr, și Cucevo și Branicevo aū fost,

1) Se vede că d. Georgevici nu cunoaște cartea slab scrisă în nemtește a d-lui Weigand: *Die Rumänischen Dialekte der Kleinen Walachei, Serbiens und Bulgariens*,—despre care am pomenit în numărul 1 al „Arhivei“ la pag. 19 (Nota trad.)

2) *Srbija* pag. 92- 95.

înainte de năvala Turcilor, colonizate îndesat cu Sirbi; dar războaiele din al doilea sfert al veacului al XV le-au rărit simțitor populația. Apoi în anul 1481, cînd cneazul Pavel și Zmai despotul Vuc au trecut peste 50,000 de suflete în Banat, aceste ținuturi au trebuit să rămîne aproape de tot pustii¹⁾. Așa s'a făurit puțința de imigrare aci a popoarelor din alte regiuni, cu atît mai iute cu cît văile Moravei, Mlavei, ale Pecului și Tirocului, prin rodnicia și agricultura lor, în toldeauna au avut multă putere de atracție pentru locuitorii dimprejur.

«În acea vreme au început a imigra aci și Rominii din România și Ardeal. Această colonizare au stîrnit-o mai tîrziu și marile nemulțămiri la cari fură expuși în patria lor. Din Sibiu au început deodată să emigreze abia în vremea lui Franț Iosef, în urma prea groaznicei cruzimi cu care a fost înăbușită revoluția lor de acolo sub Horia. Acești Romini deacolo s-au așezat în Cucevo și Branicevo, și prin cite un loc au trecut și de aci în cite un loc au trecut în cataracta Timocului. Că imigrarea acestor Romini s-a făcut mai tare în vremile de mai tîrziu, ne mărturisește și relația egzarhului Macsim, scrisă în 1773, relația în care sînt enumerate toate satele cari existau atunci în Branicevo și Cucevo și în care e pomenit și numărul locuitorilor și naționalitatea lor, dar în care nu se află nici decum multe din satele pe cari le găsim astăzi în acest ținut și cu populație aproape exclusiv romînească. Rominii din Cucevo și Branicevo se numesc «Ungurenî», ceea ce arată că ei au imigrat aci din Ungaria; aceștia vorbesc și azi cu graful limbii lor care se vorbește în Ardeal. Iar Rominii din România au început a imigra mai tare îndată după liberarea Sirbiei; și imigrația lor cea mai puternică cade abia după anul 1832, în urma unui regulament care face starea țăranului încă mai amarnică de cît fusese chiar pînă atunci. Acești Romini se numesc Țăranî, ceea ce-nseamnă că sînt din România; de altfel ei vorbesc chiar cu graful care se vorbește acolo. Sirbia liberă, în care țăranul însuși e proprietarul pămîntului și fauritorul norocului său, momi și mai apoi pe Rominii din

1) Vezi alte emigrări ale Sirbilor de pe acolo în Țările Romine din veacul XV—XVII în cartea mea: *Romîni față de Sirbi și Bulgari* (Ilie Bărbulescu).

țările vecine în cari zac și astăzi sub jugul turcesc. În toate ținuturile Sirbiei nord-estice, pînă și în Moravia, sînt sate cari s-au colonizat (format) abia de vre-un deceniu. Populația romînească cea mai deasă e la cataracta Pecului de sus, apoi în regiunea dela Golubini, Stol și Miroci; pornind de aci la apus și miază-zi, ea (această populație) e din ce în ce mai tare străpunsă de Sirbi și din ce în ce mai rară, așa că în Morava se pierde cu desăvîrșire.

Pe mine m'a interesat tot ce se referă la viața poporului, la obicei său la caracteristica națională, și, cit s-a putut într-o așa repede excursie, am însemnat. Fiind-că la hanul din satul Valaconi erau ceva țărani, am însemnat și părțile îmbrăcămintei lor atit bărbătești cit și femești.

Îmbrăcămintea bărbătească numită țoale voînicești (în România s-ar zice: haine de bărbați sau haine bărbătești) se compune din aceste părți: opinci, cari se fac foarte neîndemînat ec și foarte fără gust din piele crudă; cbițele, pe cari le fac de pinză țesută din lînă; călțuni, țesuți din postav alb așa că par ca niște ciorapi; șoreci=pantaloni. Șoreci e pluralul dela șoarec. Șorecii se fac din postav alb; croiala lor e la fel cu cea a pantalonilor cu craci peste tot deopotrivă de largi, cari se întind chiar pînă la pămînt și acopăr călțunii. La cite unii șorecii sînt așa de lungi încit trebuie să îndoiți. Această lungime a șorecilor uneori e socolită ca modă și lux, și în unele sate se poartă răsfrînți de mai mult de o palmă, ba și mai mult decit atita; cămașa, din pinză țărănească. Aici (în satul Valaconi) cămașa se numește *călțan*. Minecele, gulerul și pteptul cămeșii sînt pline de cusături pe cari ei le numesc *riuri*. Unele cămăși, anume femești, sînt așa de încărcate de cusături, cari de obicei sînt foarte frumoase și regulate, încit lucratur lor trebuie să coste foarte multă vreme, casnă și tărăgăneală.

Dr. Tih. R. Gjorgević

Romîni din Sîrbia¹⁾

e cap, vara poartă *Kecița*. Aceasta e căciuliță roșie din postav de lînă, asemenea fesului. Iarna se poartă *căciula*. Pe lângă aceasta, să pomenesc încă și că, în Valacofie, fie-care Romin poartă *briceag*, pe care li-l fac țigani covaci din tăblițe tari de corn de bou. Tinerii și oamenii cari vor să fie eleganți (*măreț*, zic ei) poartă la picioare foarte multe șireturi (=ața, zic ei) de piele neagră. Alături de aceștea toate, merge aproape obligat mica lulea rominească, cu țeava scurtă, pe care nici odată nu o lasă din gură, ei vecinic pu-făe din ea, ba încă cel mai rău și cel mai tare tutun, și scuipă. Tutunul e pentru Romînii noștri din acest ținut una din cele mai mari mulțumiri. De cînd, din pricina monopolului, s-a scum-pit tutunul, ei suferă foarte mult. În luleaua lor pun cîte puțin tutun și foarte economisitor îl fumează, iar cînd l-au isprăvit și n'au cu ce să-și cumpere altul, atunci se înșală pe sine prin a-ceia că în luleaua, care are înăuntru zgură, pun cîte puțin cărbune aprins care arde zgura, și ast fel trag fumul din acesta. Iar cînd și zgura a ars de tot, atunci scot țeava dela lulea, o piprălesc la jar și trag (fumează) țeava și zgura din ea, pînă ce și cu aceasta ajung la sfîrșit. Principalul e că ei trebuie să miroasă ceva în gură sau pe lângă nas, sau cel puțin să simtă un miros care seamănă cu tutunul.

Îmbrăcămintea femeilor (toale muieresti, zic ei) se compune din: *opinci*, ca la bărbați; *obele*, ca la bărbați; *căltuni*, ca la bărbați; *șoareși*, care la femei sînt pînă la genunchi, și se îmbracă mai întîi șoareșii și apoi colțunii; cămașa, dar numai la femei se numește ast-fel, căci la bărbați, cum am spus, ea se numește și cămașă și căltun; *mînuși ge pînă* (=mînici de pînă), vesmînt din pînă de cînepă, cu minci pînă la pumni sau pînă la coate, întreg cu cusături: și pe minci și pe guler și de jur împrejur

1). Vezi No. precedent al *Arhivei*.

Philip de Champaigne

Gravură, după G. Edelinck, (în Pinacoteca din Iași),
de Constantin D. Stahi (1876).

și pe piept; *Keba* (=ghebă), haină din postav de lînă ca cămașa dar fără mineci, și să poartă numai iarna; *opreg* (plural oprejile), șorț pestriț de pînă, subțire de lînă. Romincele poartă cite două șorturi: unul din-ainte și altul dinapoî. Unele șorturi sînt așa de frumos împestrițate, saū prin însăși țăsătura pinzei saū prin cusătura (brôderie), încit sînt în adevăr frumoase. Împestrițăturile de pe șorturile și cămășile rominești ar putea fi subiecte de anumită cercelare și studiere, care, nădăjduesc, ar fi interesant în multe privinți; și anume cu privire la proveniența acestor desemnuri cari, pe cit am băgat de samă, nu sînt pretutindeni la Romîni la fel, nici ca culoare nici ca combinație de culori, nici ca formă, nici ca mărime, nici în cea ce privește gustul cu care sînt lucrate. *Aina* (=haina) e ca și la bărbați. Vesmintul femeesc ajunge aproape pînă la genunchi; așa că picioarele, pînă sub genunchi, vara, cînd Romincele umblu desculțe, sînt cu totul goale.

Pe cap, femeile și fetele poartă *plieceri*. Apoi peste acele *plieceri* poartă *șifte*, un fel de cîrpă. Acestea le poartă numai femeile măritate. Aū și *propoda*, o cîrpă asemenea peșchirului, cu care să învălesc logodnicele. De acum citi-va an, de cînd, din motive igienice, aū fost oprite de a se mai purta, nu se mai poartă *plieceri*.

*

Obiceșurile la înmormîntare ale Romînilor din Valaonia. Cînd bolnavul boalește multă vreme și să căznoște, adică nu poate nici să se zdrăvenească nici să moară, se crede că e păcătoș și că nu poate muri pînă nu i se iartă. Această iertare se face ast-fel. Bolnavul se lungește pe pămînt, își face cruce și îl sărută. Cei din casă unul cite unul, afară de copii, merg la el și dinsul zice fie-cărui: «Iartămă»; iar lui fie-care-i zice: Iertat fi, și de mine și de Dumnezeu. Cînd fie-care a făcut așa pentru sine, el se întoarce către toți în grup și zice: «Iertați», iar ei îi răspund lui: «Iertat să fi și de noi și pe Dumnezeu,» după care, el zice: „și voi să fiți Iertați.“ Se crede că după aceasta bolnavul saū va muri saū se va îndrăveni. Dacă bolnavul nu moare chiar îndată după aceasta, se crede că îi e barem mai ușor, iar dacă moare, că păcatele -i sînt iertate și că îi e mai ușor, pe cealaltă lume. Dacă bolnavul se muncește și după Iertare, atunci femeile iaū un cenac saū păhar cu apă, pe care o descintă și apoi o daū bolnavului să bea, cu nădejdea că saū va muri saū va îndrăveni repede.

Romînii cu deosebire păzesc ca nimeni să nu moară fără luminare; căci cine moare fără luminare, e pe cea l-altă lume despărțit de oamenii cei l-alți; el se poate auzi cu cei l-alți, dar nu se poate vedea. Numai la sărbătorile cele mari se poate și vedea și intilui cu cei l-alți; altfel e în totdeauna despărțit de ei. De aceea orî-cine din casă apucă să vie mai intîi, îndată ce

vede că bolnavul are să-și dea sufletul, aprinde o luminare de ceară și i-o pune în mina dreaptă ca să o ție pînă ce-și dă sufletul¹⁾. După ce omul a răposat, această luminare arde încă 1—2 ceasuri și apoi o sting. Cînd se chiar vede că bolnavul va muri, cine-va din casă îl scaldă în apă caldicioasă sau rece cum va voi bolnavul. Scăldarea aceasta nu se face în casă nici în albie, ci la cîmp, pe fin sau pe iarbă. Bolnavul se dezbracă pînă la piele, apoi se așază pe fin sau iarbă, apoi se aruncă apă pe el și se spală, și apoi se îmbracă în haîne noui sau de sărbătoare pentru ca să aștepte moartea astfel. Dacă însă moare, nu îl mai scaldă. Dar între acestea se păzește ca bolnavul să nu moară în timpul scăldării așa gol, căci așa gol va fi și în lumea cea laltă; de acea scăldarea se face foarte repede. Înă dacă s'ar întîmpla ca să moară gol, îl îmbracă, totuși în haîne noui sau de sărbătoare, —deși nici aceasta nu e de ajuns. Pentru ca, cu toate acestea, să nu să ducă gol pe lumea cea laltă, fiindcă a murit gol, e obiceiul ca, după înmormintarea unui așa bolnav, să se pregătească haîne noui și să se dăruiască vreunei rude a lui sau alteineva, cu precizarea că sînt pentru sufletul mortului. Atunci deabia capătă mortul vestmînt pentru lumea cea laltă. Înă: i se pune bolnavului un ban în sîn, pentru ca să moară cu el.

Dacă bolnavul sughite cînd trage să moară, se crede că îl pomenesc morții. Ori-ce știrbitură de pe trupul mortului se afumă cu tămîie.

Cînd ridică pe mort din locul în care a murit, atunci în acel loc se sparg ouă trintindu-le de pămînt.

Îndată ce bolnavul moare, toată apa care se găsește în casă se aruncă, fiindcă nu e bună, e de mort, și se aduce alta. Tot așa, toți vecinii își aruncă apa din casa lor, dacă vr-un rîu nu-i desparte de casa mortului. Dacă bolnavul moare Marțea, Vinerea sau Simbala, se crede că el se poate preface în strigoî. Ca aceasta să nu se întîmple, pun în jurul lui puțină cîneapă și o aprind ca să ardă. Așa se face acasă de trei ori sau odată, iar la groapă de două ori.

După ce bolnavul moare, totuși bărbatul casii nu poartă cape (căciulă etc.) pe cap 40 de zile. În această vreme ei nici nu se tund nici nu se rad.

Vestmîntul, pe care l-a avut bolnavul înainte de a fi îmbrăcat pentru moarte, se pune sub streășină, și aici se ține o săptămînă fiindcă se crede că în timp de șapte zile în fie-care noapte vine mortul acasă și se îmbracă cu acel vesmînt. După ce trece șapte zile, acest vesmînt se spelă, se usucă și se dăruiește săracilor.

1). Acest obicei pare cîndat și Bulgarilor. O tradiție bulgărească, dela Orehovo, rizind de Romîni spune că „atît de mult e obișnuit Romînul cu peștele, în cit și la ceasul morții i se dă să ție în mina dreaptă pește, iar în stînga luminarea.“ Vezi despre aceasta *Ilie Bărbulescu: Fonetica Alfabetului Cîrilic* p. 19.

Mortul se aşază în casă şi anume pe pămînt, după ce mai întăi se aşterne sub dînsul un Țol, iar unii îi pun şi pernă sub cap. Trupul de la briu în sus şi obrazul i se acopere cu o pînză. Mînele i se fac cruce pe piept şi picioarele i se alipesc între sine. La oamenii bătrîni picioarele alipite se leagă. Înainte de îngropare pun pe mort în cosciug, şi, dacă e vreme frumoasă, în cosciug îl scot dinaintea casei sub vre-un pom sau în umbră.

Cînd se aude că a murit cine-va, se adună la casa lui rudele mai apropiate şi mai de departe şi vecinii. Pe cel care nu ar fi venit îl poftesc. Cînd se vine la mort se aduce: florî, luminările, prescură, poame şi alte daruri. Fie-care aduce din casa sa alitea luminările citîi morţii ai săi are şi una pentru mortul la a cărui casă merge. Cine nu poate merge la casa mortului, merge deadreptul la groapă, şi aici îi aduce totul, ca şi cum i s'ar fi adus acasă. În fie-care casă unde e mort, se află cite o femeie care slujeşte şi găteşte mîncare. Cînd vine cine-va ei îi dă luminările şi darurile, şi îi spune care luminare e pentru mortul de acolo şi care pentru cei l'alţi morţi ai săi. Femeia primeşte totul, şi, cea ce e destinat pentru mort, şi luminările le pune în cosciug, pe cruce sau la groapă, iar cele-l-alte daruri se pun în cosciug lîngă mort şi se îngroapă cu ele. Însă ceea ce nu-i destinat pentru mort, ci pentru rudele aducătorului, nu se duce la groapă ci se lasă la casa mortului, apoi darurile se împart copiilor iar luminările se dau oamenilor şi femeilor care vin la cina de după înmormîntare.

Bine se păzeşte ca peste mort să nu treacă pisica, găina sau vre un alt animal. Dacă totuşi s-ar întimpla asta, atunci se face ca acel animal care ar trece peste mort să se întoarcă îndărăt peste el. Se crede că prin trecerea animalului peste mort se pingăreşte mîncarea care se minîcă pentru sufletul mortului la cina de după înmormîntare. Dacă cineva strănută cînd e mortul în casă, trebuie ca el însuşi să-şi rupă puţin cămaşa sa. Cînd e mortul în casă, cineva din ai casei ia puţină sare şi porumb şi îi bagă prin mincă şi le scoate pe la piept,—aceasta de trei ori. Apoi sarea se dă vitelor, iar porumbul se opreşte pentru sămînţă. În ziua cînd se va îngropa mortul, se chiamă oamenii din vecinătate sau încă şi de mai departe: unii ca să facă cosciug iar alţii ca să sape groapa. La aceasta fie-care vine bucuros, ori-ce alt lucru ar avea, căci e pomană a se duce la o astfel de chemare; şi fie-care se duce de lucrează fără plată pentru mort.

Cosciugul se face din ori ce scînduri, iar crucea din lemn de stejar sau gorun. Acei cari vor săpa groapa, la locul unde va fi groapa, mai întăi fac cruce cu tîrnăcopul, varsă pe loc puţin vin, şi numai după aceasta încep a săpa. Pentru lungimea gropii iaă măsura mortului, iar adîncimea e de un metru şi ceva mai mare. În casă se face o luminare de ceară lungă cit mortul, apoi se tae în bucăţi mărunte şi la toate patru colţurile

cosciugului se lipește cite o bucată și se aprinde. Din cele-l-alte bucăți se face cruce, care se pune mortului în sin și se lasă acolo pînă ce mortul e pornit la groapă. Aci se scoate crucea și familia mortului o sărută pe rînd, iar apoi i se pune mortului în mina dreaptă și cu ea îl îngroapă.

După mort jelesc femei și se vaită improvizînd bocete în-tocmai ca și la Sirbi.

Cînd scot pe mort din casă, toți ai casei apucă de cosciug și zic: «Noi vrem să te smulgem pe tine, iar nu tu pe noi!»

Dr. Tih. R. Gîrgevicî.

Către poeți

*Vă vreați, poeți, cu inimă frămîntate.
Doriți, urîți și rîdeți, plîngeți. Firea
să 'și oglindească 'n voi nemărginirea
alcătuirii sale variate.*

*Și sufletele fie-vă 'ncercate
de patimi cît de multe. Fericirea,
durerea și minia și iubirea
să clocotească 'n voi amestecate.*

*Precum de fulgere se 'ncarcă norul
așa să vi se 'ncarce'n suflet dorul
de a vă 'nalța prin cunoștinți cuvîntul,*

*ca 'n armonii să'i întrupați prisosul,
slăvind un singur paradis : Avîntul
și-avînd un singur Dumnezeu : Frumosul.*

M. Codreanu